

Udržitelný cestovní ruch v oblasti CHKO Pálava

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Petra Fukalová, Ph.D.

Vypracovala:

Denisa Kloučková

Brno 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Udržitelný cestovní ruch v CHKO Pálava vypracovala samostatně pod vedením Ing. Petry Fukalové, Ph.D. a uvedla jsem všechny použité literární a odborné zdroje v seznamu literatury.

Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 22. května 2015

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí bakalářské práce Ing. Petře Fukalové, Ph.D. za odborné vedení, cenné připomínky a trpělivost při vedení mé práce.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá hodnocením udržitelnosti cestovního ruchu na území CHKO Pálava. Práce zahrnuje dvě literární rešerše na téma „udržitelný rozvoj“ a „udržitelný cestovní ruch“, charakteristiku vymezeného území chráněné krajinné oblasti Pálava. Pro zhodnocení udržitelného cestovního ruchu byly analyzovány rozvojové a strategické dokumenty Správy CHKO Pálava, mikroregionu Mikulovsko a mikroregionu Lednicko-valtický areál. Dále bylo realizováno dotazníkové šetření a z něj vyplývající zhodnocení úrovně cestovního ruchu na území Pálavy.

Klíčová slova

Udržitelný rozvoj, udržitelný cestovní ruch, CHKO Pálava

Abstract

The bachelor thesis deals with the evaluation of sustainability in tourism in the protected area of Pálava. Thesis includes two literature reviews on the topic of „sustainable development“ and „sustainable tourism“, characteristics of the protected area of Pálava. For the evaluation of sustainable tourism were analyzed development and strategic documents of CHKO Pálava Administration, micro-region Mikulovsko and micro-region of Lednicko-valtický areál. Further was realized questionnaire and analyzed of the level of tourism in the Pálava.

Keywords

Sustainable development, sustainable tourism, protected area of Pálava

Obsah

1 Úvod	8
2 Cíl	9
3 Metodika	10
3.1 Metodika dotazníkového šetření.....	10
4 Trvale udržitelný rozvoj a udržitelný cestovní ruch	12
4.1 Trvale udržitelný rozvoj.....	12
4.1.1 Pilíře udržitelného rozvoje.....	12
4.1.2 Historie TUR.....	14
4.1.3 Strategie udržitelného rozvoje České republiky.....	16
4.2 Cestovní ruch a udržitelný cestovní ruch.....	16
4.2.1 Indikátory měření cestovního ruchu.....	18
4.2.2 Udržitelný cestovní ruch	20
4.2.3 Vybrané formy udržitelného cestovního ruchu	21
4.3 Udržitelný cestovní ruch v chráněných územích	22
4.3.1 Únosná kapacita chráněných území.....	23
4.4 Cestovní ruch v České republice	24
5 Charakteristika a vymezení území CHKO Pálava	25
5.1 Geologie a geomorfologie území.....	27
5.2 Klimatické podmínky	28
5.3 Vodstvo Pálavy	29
5.4 Vegetace.....	30
5.4.1 Flóra	31
5.4.2 Fauna.....	32
5.5 Přírodní rezervace a přírodní památky.....	33
5.6 Zonace.....	36
5.7 Plán péče CHKO Pálava na období 2006 - 2015.....	38
5.8 Ekofarmy.....	40

6 Rozvojové dokumenty související s CHKO Pálava	42
6.1 Plán péče a rozvoje Lednicko-valtického areálu.....	42
6.2 Rozvojová strategie mikroregionu Mikulovsko.....	43
7 Vyhodnocení udržitelnosti cestovního ruchu v CHKO Pálava	45
8 Návrhy řešení k rozvoji udržitelnosti cestovního ruchu	47
9 Diskuze	49
10 Závěr	50
11 Seznam použité literatury	51
12 Seznam obrázků	55
13 Seznam tabulek	56
14 Seznam příloh	57

1 Úvod

Práce se zabývá problematikou udržitelnosti cestovního ruchu v chráněné krajinné oblasti Pálava. Cestovní ruch je v dnešní době velkým společenským fenoménem a zahrnuje nespočet aktivit. Česká republika má mnoho atraktivních destinací k rozvoji turismu, ať už jde o historická města, národní parky, biosférické rezervace UNESCO a mnoho dalších (Zelenka a kol., 2013).

Cestovní ruch je významným ekonomickým přínosem zvláště pro hospodářsky slabé regiony, pro které často bývá hlavním zdrojem příjmů místních obyvatel. Avšak dalším neméně důležitým aspektem cestovního ruchu je ovlivňování krajiny a jejích ekosystémů. Proto je nezbytné stanovit určité hranice rozvoje cestovního ruchu, aby nedocházelo k ohrožování či poškozování krajiny jako celku.

Zvláštní opatření patří chráněným krajinným územím a národním parkům. v těchto oblastech se nachází množství vzácných či ohrožených druhů rostlin a živočichů, a proto je na místě dbát o jejich zvýšenou ochranu. Správou chráněných krajinných oblastí v České republice se zabývá Agentura ochrany přírody a krajiny.

V této práci je zvoleno území Pálavy jako chráněné krajinné oblasti, na které je zkoumáno, jaký vliv má cestovní ruch na krajinu a její složky, jaké jsou možné faktory ohrožující stabilitu ekosystémů a současný stav cestovního ruchu na tomto území.

Tato bakalářská práce seznamuje s klíčovými pojmy trvale udržitelný rozvoj a udržitelný cestovní ruch a s jejich propojením, s formami cestovního ruchu a udržitelným cestovním ruchem v chráněných územích. Charakterizuje oblast Pálavy a její historický vývoj, a také jednotlivé projekty podporující rozvoj daného území.

Součástí práce je také vyhodnocení udržitelnosti cestovního ruchu v CHKO Pálava a návržení opatření k jeho udržitelnému rozvoji.

2 Cíl

Hlavním cílem bakalářské práce je zhodnocení potenciálu udržitelného cestovního ruchu na území CHKO Pálava.

Dílčí cíle zahrnují:

- vypracování dvou literárních rešerší na téma trvale udržitelný rozvoj a udržitelný cestovní ruch,
- charakteristika území CHKO Pálava a jejího historického vývoje,
- uvedení a popis rozvojových dokumentů pro vybrané území včetně koncepčního dokumentu ochrany přírody pro CHKO Pálava,
- zhodnocení současného stavu cestovního ruchu na území CHKO Pálava,
- vyhodnocení udržitelnosti cestovního ruchu s navržením opatření k jeho dalšímu rozvoji.

3 Metodika

Bakalářská práce na téma Udržitelný cestovní ruch v CHKO Pálava bude zahrnovat pět hlavních částí.

První část bude tvořit rešerše na téma „trvale udržitelný rozvoj“. Budou zde uvedeny základní pojmy trvale udržitelného rozvoje a jeho historický vývoj. Pro zpracování této části literární rešerše budou použity především české a zahraniční internetové zdroje zabývající se danou problematikou.

Druhá část práce bude zaměřena na druhou literární rešerši o udržitelném cestovním ruchu. Tato rešerše bude zaměřena obecně na cestovní ruch, poté se zaměří již konkrétně na udržitelný cestovní ruch. v této části se bude pojednávat zejména o dopadech cestovního ruchu na krajinu a ekonomiku vymezeného území, o formách udržitelného turismu a také o stavu cestovního ruchu v České republice. Pro zpracování budou použity literární i internetové zdroje.

Třetí část bude věnována obecné charakteristice a vymezení území CHKO Pálava. Bude zde vymezena lokalizace Pálavy a její části. Dále bude uveden obecný popis geomorfologie, klimatických podmínek a vegetace oblasti. Součástí bude také zonace a uvedení základních informací z Plánu péče CHKO Pálava.

Čtvrtá část práce se zaměří na analýzu rozvojových dokumentů týkajících se CHKO. Konkrétně půjde o Plán péče a rozvoje Lednicko-valtického areálu a Strategii rozvoje mikroregionu Mikulovsko. Zdroji pro tuto část se staly především internetové stránky daných mikroregionů, případně příslušných obcí.

Poslední část bude zaměřena na zhodnocení současného stavu udržitelnosti cestovního ruchu na Pálavě. Na základě zjištěných výsledků budou navržena opatření pro případné zlepšení úrovně turismu v oblasti. Součástí bude také vyhodnocení dotazníkového šetření.

3.1 Metodika dotazníkového šetření

V rámci analýzy cestovního ruchu na území Pálavy bude realizováno dotazníkové šetření, kterému předcházela předvýzkum na určitém počtu obyvatel. Prostřednictvím dotazníku byly získány informace od místních obyvatel mikroregionů, ale i od

návštěvníků CHKO. Výsledky šetření budou použity ke zhodnocení úrovně udržitelného cestovního ruchu na Pálavě.

Dotazník bude obsahovat bližší seznámení dotazovaných s účelem dotazování a ze 13 otázek. Budou použity otevřené i uzavřené otázky. u uzavřených otázek bude pouze jedna možnost výběru odpovědi z nabízených variant. Na otázky otevřené budou moci respondenti odpovídat vlastními slovy.

Dotazníky budou předkládány pouze v elektronické podobě. Jeho vytvoření proběhne prostřednictvím internetové stránky survio.cz, která se zaměřuje na internetové výzkumy. Dotazníky budou umístěny na stránkách města Mikulov, Turistického informačního centra Mikulov a na sociálních sítích.

4 Trvale udržitelný rozvoj a udržitelný cestovní ruch

4.1 Trvale udržitelný rozvoj

Pojem trvale udržitelný rozvoj je v současné legislativě České republiky definován jako rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů (zákon 17/1992 Sb., o životním prostředí, 2015).

Udržitelný rozvoj představuje především rovnováhu, a to rovnováhu mezi třemi základními oblastmi života - ekonomikou, sociálními aspekty a životním prostředím. Ale také můžeme udržitelný rozvoj chápat jako rovnováhu mezi zeměmi, různými společenskými skupinami, přítomností a budoucností apod. (Udržitelný rozvoj, 2015). Z tohoto vyplývá, že udržitelný rozvoj má 3 základní pilíře: ekonomický pilíř, sociální pilíř a environmentální pilíř.

4.1.1 Pilíře udržitelného rozvoje

Ekonomický pilíř udržitelného rozvoje představuje především ukazatele, které souvisí s regionálními disparitami. Nerovnoměrný rozvoj jednotlivých regionů je přirozeným procesem, avšak tyto rozdíly je obtížné měřit. k jejich měření se užívá několik metod:

1. Hrubý domácí produkt (HDP) - určuje výkonnost ekonomiky státu
2. Human Development Index (HDI) - mezi základní kategorie patří lidské zdraví, úroveň vzdělanosti, hmotná životní úroveň
3. Happy Planet Index (HPI) - kombinuje kvalitu lidského života a environmentální efektivitu
4. Ekologická stopa - ukazatel, který představuje plochu tzv. ekologicky produktivní země, kterou člověk ročně potřebuje k zajištění všech zdrojů a k likvidaci odpadů (Ekologická stopa, 2013).

Sociální pilíř udržitelného rozvoje lze chápat jako sociální soudržnost. Ministerstvo pro místní rozvoj vymezuje tyto indikátory sociálního pilíře:

1. míra nezaměstnanosti: obecná a registrovaná nezaměstnanost, specifické míry nezaměstnanosti (ženy, senioři, absolventi)
2. očekávaná délka života při narození a ve věku 65 let: průměrný věk, kterého se může novorozenec a člověk starší 65 let dožít
3. populace žijící pod hranicí chudoby před a po sociálních transferech
4. dostupnost veřejných služeb kultury: množství výdajů na kulturu z celkových výdajů rozpočtu
5. nejvyšší dosažené vzdělání
6. přístup k internetu: počet uživatelů internetu na 1000 obyvatel

Environmentální pilíř udržitelného rozvoje se zabývá otázkou udržitelnosti přírodních zdrojů a celého životního prostředí. Podle Ministerstva pro místní rozvoj existuje několik indikátorů udržitelného rozvoje:

1. měrné emise skleníkových plynů: emise k HDP v běžných cenách za rok, nebo ve stálých cenách za delší časové období
2. podíl materiálově využitých komunálních odpadů: objem odpadů, který lze znovu využít v poměru k celkovému množství odpadů
3. spotřeba primárních energetických zdrojů na obyvatele
4. podíl spotřeby obnovitelných zdrojů energie
5. přepravní výkony v nákladní dopravě: jde o přepravní výkony silniční, železniční, letecké a vodní dopravy v tunách na jeden kilometr
6. spotřeba průmyslových hnojiv: měřená na jednotku zemědělské půdy
7. vývoj populací vybraných druhů ptáků: sleduje vývoj vybraných lesních druhů ptáků a druhů typických pro krajinu zemědělskou

K těmto třem pilířům se v posledních letech připojují také pojmy jako vývoj, výzkum a vzdělávání.

4.1.2 Historie TUR

V roce 1972 deklarovala Organizace spojených národů (OSN) ve Stockholmu nutnost racionálnějšího využívání zdrojů a zlepšení životního prostředí. Uspořádala proto první rozsáhlou konferenci o životním prostředí, jejímž heslem bylo *Only One Earth*. Tato konference se stala výrazem měnícího se pohledu na vztah člověka k přírodě a přírodním zdrojům (Trávníček, Trojan, 2012). Na základě toho byla vypracována studie kritických environmentálních problémů, která konstatovala, že nekonečný růst není možný v prostředí omezených zdrojů. Tato studie byla známá jako Meze růstu a řešila možnosti vytvoření podmínek trvale udržitelné environmentální a ekonomické stability.

Roku 1980 Mezinárodní unie pro ochranu přírody a přírodních zdrojů (IUCN) zveřejnila Světovou strategii ochrany přírody (WCS), která představovala jakousi předzvěst udržitelného rozvoje. Tato Strategie upozorňovala, že ochrany přírody nelze dosáhnout bez zmírnění chudoby a bídy milionů lidí na celém světě a tím zdůrazňovala vzájemnou závislost ochrany přírody a rozvoje společnosti (Sustainable development, 2012).

V roce 1987 byl podepsán Montrealský protokol, který stanovil harmonogram omezení produkce látek poškozujících stratosférický ozon.

V dubnu 1987 byla zveřejněna Světovou komisí pro životní prostředí a rozvoj zpráva s názvem *Naše společná budoucnost*. Šlo o klíčový dokument, který se týkal globálních problémů a budoucího vývoje světa. Přikláněl se k ekonomickému a technologickému růstu, které mohly přispět k řešení problémů. Heslem této zprávy bylo *Od jedné země k jednomu světu* a poprvé se zde objevil pojem trvale udržitelný rozvoj (Trvale udržitelný rozvoj, 2012).

Důležitým přelomem je Konference v Riu de Janeiru v roce 1992. Bylo zde schváleno pět klíčových dokumentů:

1. **Deklarace o životním prostředí a rozvoji** obsahuje 27 principů trvale udržitelného rozvoje. Součástí jsou důležité pojmy, jako např. princip předběžné opatrnosti, požadavek zahrnutí náklady na ochranu životního prostředí do cen výrobků, povinnost zhodnotit důsledky činností pro životní prostředí ještě dříve, než

jsou tyto činnosti zahájeny, povinnost uvědomit jiné státy o mimořádných událostech a předávat informace o aktivitách, jež by mohly životní prostředí jiných států vážným způsobem ohrozit.

2. **Agenda 21** představuje nejrozsáhlejší a nejdůležitější dokument konference. Obsahuje 40 kapitol a je rozdělen do čtyř částí (Sustainable development, 2012):

1. část: sociální a ekonomická dimenze
2. část: zachování a řízení zdrojů, které jsou určeny pro rozvoj
3. část: posilování rolí hlavních skupin - věnuje se skupinám lidí, které má Agenda 21 oslovit
4. část: nástroje pro implementaci

3. Principy hospodaření v lesích

4. **Rámcová úmluva o OSN o klimatických změnách** vyjadřuje nutnost podmínek k omezení emisí skleníkových plynů.

5. **Úmluva o ochraně biologické diverzity**, jejíž cílem je rozmanitost rostlinných a živočišných druhů, jejich genetického základu a různorodosti ekosystémů (Úmluva o biologické rozmanitosti, 2015).

V roce 1993 byl ustaven Výbor OSN pro trvale udržitelný rozvoj.

Roku 2002 se konal Světový summit o udržitelném rozvoji v Johannesburgu. Cílem Summitu bylo posoudit po deseti letech pokrok dosažený světovým společenstvím při realizaci závěrů Konference OSN o životním prostředí a rozvoji (Rio +20, 2015).

Rio +20 je zkratka pro konferenci OSN o udržitelném rozvoji, která se konala v Rio de Janeiru v Brazílii v červnu 2012 - dvacet let po Summitu Země v Rio v roce 1992. Zde přišli světoví lídři, spolu s tisíci účastníky ze soukromého sektoru, nevládních organizací a dalších skupin, přišli společně utvářet koncept pro snižování chudoby, prosazování sociální spravedlnosti a zajištění ochrany životního prostředí planety (Rio +20, 2015).

4.1.3 Strategie udržitelného rozvoje České republiky

Dne 11. ledna 2010 schválila vláda ČR Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky, který určuje dlouhodobé cíle pro tři základní oblasti rozvoje společnosti – ekonomickou, sociální a environmentální. Úlohou je vytvoření rámce pro zpracování dalších materiálů koncepčního programu. Dokument je strukturován do 5 prioritních os, kde každá osa prezentuje hlavní problémy konkrétní oblasti, návrh priorit a cílů (Strategie udržitelného rozvoje, 2004):

- společnost, člověk a zdraví
- rozvoj území
- krajina, ekosystémy a biodiverzita
- stabilní a bezpečná společnost
- ekonomika a inovace

4.2 Cestovní ruch a udržitelný cestovní ruch

Cestovní ruch obecně je mnohostranným odvětvím, které zahrnuje dopravu, turistická zařízení, která poskytují ubytování a stravování, služby cestovních kanceláří, průvodcovské služby, turistické informační systémy a další služby cestovního ruchu.

Odvětví cestovního ruchu patří mezi nejvýznamnější součásti národní i světové ekonomiky. Je rovněž ukazatelem životní úrovně obyvatelstva.

Cestovní ruch tvoří významnou složku světové ekonomiky i hospodářství jednotlivých států. v některých oblastech dokonce tvoří hlavní zdroj příjmů obyvatel. Ve 20. století se stal běžnou součástí životního stylu lidí, zejména pak ve vyspělých zemích (Charakteristika a význam cestovního ruchu v Česku, 2015).

Dopady cestovního ruchu

Obecně můžeme dopady cestovního ruchu členit dle řady kritérií, typicky dle prostorového měřítka (lokální, regionální, nadregionální, národní, kontinentální,

globální), časového měřítka (krátkodobé, střednědobé, dlouhodobé), podle opakovatelnosti (jednorázové, opakované, nepravidelné,...), podle charakteru změn (vratné, nevratné).

Se stoupajícím trendem cestovního ruchu a turistiky se také rozvíjí čím dál větší zátěž na životní prostředí. Typickým příkladem turistického přetížení je zátěž předních světových turistických destinací. Otázkou zůstává, zda v souvislosti s rozvojem míry udržitelnosti cestovního ruchu převáží společné zájmy, nebo naopak konflikty mezi turismem a ochranou přírody a krajiny (Trávníček, Trojan, 2012).

Faktory, které ovlivňují působení cestovního ruchu na životní prostředí jsou především:

- druh a kvalita aktivit realizovaných v daném území
- počet turistů a stupeň rozvoje cestovního ruchu
- druh ekosystému, který je vystaven vlivům turismu

Nicméně dopady cestovního ruchu nelze vztahovat pouze na exotické a "oblíbené" destinace, ale především na oblasti s křehkým či unikátním ekosystémem. Stejně tak negativní dopady není možné přisuzovat pouze návštěvníkům, ale také zprostředkovávání realizace jejich požadavků. Mezi příklady široké míry zátěže na životní prostředí cestovním ruchem pak lze zařadit zábor půdy na stavbu rekreačních zařízení, sběr a zpracování odpadu, spotřebu energie při přípravě jídla v rekreačních zařízeních, znečištění vzduchu dopravou apod.

Nepříznivé dopady cestovního ruchu z hlediska environmentálního

Cestovní ruch přispívá přímo i nepřímo ke znečišťování a znehodnocování přírodního prostředí. Příkladem mohou být emise. Přímé emise z cestovního ruchu souvisí především s dopravou, ale také třeba provozování zábavních podniků aj. Dalším procesem vyvolaným aktivitami cestovního ruchu je eroze. Spouštěcím mechanismem může být horské kolo, horolezectví či hipoturistika. Zavlečení nepůvodních druhů je dalším procesem, kdy účastníci cestovního ruchu nevědomě přináší do určité oblasti zárodky rostlin, které sem nepatří (na podrážkách bot, na oděvech). Vitální druhy se tak

mohou v nepůvodním prostředí rychle šířit vytlačovat původní faunu i floru. v neposlední řadě lze zmínit snižování biodiverzity, což může být dáno poškozováním atraktivních přírodních. Nerovnováhu zvyšuje také lov určitých skupin živočichů. Závažná je také destrukce původního ekosystému při výstavbě provozů turistických, dopravních, ubytovacích, sportovních a rekreačních zařízení.

Nepříznivé dopady cestovního ruchu z hlediska ekonomického

Příjmy z cestovního ruchu jsou zpravidla velmi nerovnoměrně rozděleny a posilují sociální nerovnosti v destinaci (Trávníček, Trojan, 2012). Velké společnosti na trhu mohou zcela vyloučit místní kapitál tím, že budou dovážet vlastní zdroje na úkor místních a odčerpávají jim tak zisk. Na druhou stranu například v těžebních oblastech se pro daný region příjmy z cestovního ruchu zcela logicky snižují. Přítomnost velkého množství turistů může narušovat způsob života místních obyvatel.

Kromě negativních dopadů přináší cestovní ruch samozřejmě i dopady pozitivní. Ty představují například potřebné příjmy, které se mohou stát finanční pomocí pro chráněná území, pro zchátralé kulturní a historické objekty nebo pro méně rozvinuté regiony či celé země. Turisté se díky cestovnímu ruchu mohou setkat s nedotčenou přírodou a to může vést k uvědomění si nutnosti ochrany přírody.

4.2.1 Indikátory měření cestovního ruchu

Pro měření dopadů a užitků cestovního ruchu na udržitelný rozvoj je nezbytné stanovit indikátory, podle nichž lze hodnotit stav a vývoj v čase.

Indikátory udržitelného rozvoje cestovního ruchu mají dvě základní formy - *klíčové indikátory a specifické indikátory*. Mezi indikátory klíčové lze zařadit ochranu území, intenzitu užívání, proces plánování, kontrolu rozvoje, únosnou kapacitu, kritické ekosystémy. Specifické indikátory jsou stanoveny pro vybrané typy destinací jako například pro malé ostrovy, pro chráněná území (rychlost reprodukce klíčových druhů, intenzita cestovního ruchu, aktivity lidí v území a jeho okolí, míra pytláčení v území),

dále pro horské oblasti, místa s kulturními atraktivitami (úroveň znečištění vzduchu, intenzita využití, frekvence a typ kriminality, spokojenost obyvatel).

Podle Moldana (2001) musí indikátory také splňovat řadu náležitostí jako např. jedinečnost, měřitelnost, správnost, významnost v dané souvislosti. Indikátory udržitelného rozvoje se dělí podle jeho pilířů: ekonomický, environmentální a sociální pilíř.

Světová organizace cestovního ruchu (UNWTO) vytvořila vlastní sadu indikátorů udržitelnosti. Mezi indikátory klíčové řadí například (Trávníček, Trojan, 2012):

- ochranu území
- intenzitu využívání
- sociální dopady
- kontrolu rozvoje
- odpadové hospodářství
- dopady cestovního ruchu na místní ekonomiku
- kritické ekosystémy
- atraktivita

Kromě těchto obecných ukazatelů jsou definovány také indikátory aplikovatelné pouze na určitý typ území:

1. malé ostrovní státy - sleduje se dostupnost pitné vody, způsob zacházení s odpady
2. horské oblasti - zde se zjišťuje rozsah eroze, dopravní dostupnost, znečištění krajiny
3. chráněná a ekologicky hodnotná území - předmětem sledování je změna složení druhů rostlin a živočichů, aktivity v okolí území, intenzita využití, rychlost reprodukce klíčových biologických druhů
4. historicky hodnotná místa a kulturní památky - mezi indikátory patří cena za restaurátorské práce, spokojenost místní komunity, úroveň znečištění vzduchu

V souvislosti s vytyčenými indikátory je nezbytný pravidelný monitoring, který slouží k provádění měření týkajících se ekonomických, sociálních a environmentálních podmínek (Trávníček, Trojan, 2012). Pro monitoring slouží Satelitní účet cestovního ruchu (TSA), a také benchmarking, který standardizuje výsledky monitorování.

4.2.2 Udržitelný cestovní ruch

Udržitelný cestovní ruch je taková forma cestovního ruchu, kdy aktivity poskytovatelů služeb návštěvníkům a vlastní aktivity návštěvníků ovlivňují místní komunitu, místní ekosystémy a biosféru pouze tak, že nevratně nemění místní komunitu, místní ekosystémy a biosféru a neomezují tak funkce biosféry a lidské aktivity v budoucnosti (Pásková, Zelenka, 2002). Světová organizace cestovního ruchu (UNWTO) vymezuje ekonomicko-environmentální definici udržitelného cestovního ruchu jako *„schopnost destinace udržet si potenciál konkurence v soutěži s novými, historicky méně využívanými destinacemi, přitáhnout první i opakované návštěvy, udržet si kulturní jedinečnost a být v rovnováze s životním prostředím.“*

Aby bylo možné označit produkty, aktivity či záměry cestovního ruchu za trvale udržitelné, měly by vykazovat následující vlastnosti:

- přispívání k zachování přírodního a kulturního dědictví
- poskytování smysluplných zážitků návštěvníkům a tím jim umožnit lepší pochopení environmentálních a kulturních vztahů
- minimalizování negativních kulturních, společenských a environmentálních dopadů cestovního ruchu a rekreace
- vytváření ekonomického profítu pro místní obyvatele, zlepšování jejich kvality života a jejich pracovního prostředí

Důležitým pojmem je také udržitelný rozvoj turistického regionu. Je založen na takovém řízení všech zdrojů a aktivit cestovního ruchu, které vedou k uspokojení současných i budoucích ekonomických, sociálních a zážitkových potřeb návštěvníků a rezidentů se zachováním kulturní integrity, biodiverzity,

procesů a vazeb v ekosystémech a rozvíjení systému životních hodnot návštěvníků i rezidentů.

4.2.3 Vybrané formy udržitelného cestovního ruchu

Následující formy cestovního ruchu se někdy také nazývají *ekologicky šetrnými formami turismu*. Je to především proto, že právě tyto formy cestovního ruchu jsou ohleduplné k životnímu prostředí. Ekologicky šetrný turismus se v posledních letech rozvíjí stále více. Velký podíl na tom má především rostoucí zájem o zdravý životní styl a uvědomělost obyvatel o nutnosti ochrany a šetrného zacházení se životním prostředím.

1. Venkovský (rurální) cestovní ruch

Jde o turistiku provozovanou na venkově, tedy mimo oblasti rekreačních center. Mezi typické projevy venkovské turistiky lze zařadit odpovědné chování k přírodním zdrojům, poznávání života obyvatel na vesnici, poznávání zvyků a tradic v prostředí mimo město. Stále více lidí dává přednost právě venkovskému turismu, neboť na rozdíl od městského prostoru je zde slabší infrastruktura, možnost outdoorových aktivit, řidší osídlení a přírodní prostředí.

2. Ekoturistika

Představuje cestování do přírodních oblastí. Tato forma cestovního ruchu šetří životní prostředí, podporuje a udržuje blahobyt místních obyvatel. Principem ekoturismu je budování povědomí o životním prostředí, poznání tradic a života místních, poskytnutí příjemných zážitků turistům (Ecotourism, 2014).

3. Agroturistika

Agroturistika je v současné době stále populárnější formou turistiky. Jde o formu venkovské turistiky, avšak klienti tohoto typu rekreace bývají ubytováni na farmách, kde se snaží poznat venkovské prostředí přímým zapojením se do chodu farmy. To

může znamenat jak konzumaci produktů dané farmy, tak podílení se na drobných pracích jako např. práce s hospodářskými zvířaty.

4. „Druhé bydlení“

Tento typ cestovního ruchu představuje aktivity spojené s chatařením a chalupařením. Na začátku 20. století byly chaty a chalupy vystavovány především kolem řek Vltavy, Berounky a Sázavy. Zámožnější vrstvy obyvatel si pak stavěly vily a rekreační domy na periferiích velkých měst. Dodnes je tento druh turistiky v České republice velice oblíbený.

4.3 Udržitelný cestovní ruch v chráněných územích

Atraktivita chráněných území je odvozena od skutečnosti, že dnes mají lidé stále častěji potřebu trávit svůj volný čas či mít možnost odpočívat v relativně neporušené krajině (Zelenka, 2013). Avšak stále se zvětšující urbánní prostor nutí turisty k přesunům za těmito destinacemi přes velké vzdálenosti. To vede ke zvyšování významu velkoplošných chráněných území jako oblasti k rekreaci.

Tato území jsou zajímavá svou morfologií, klimatem, faunou a florou, přírodním, kulturním a historickým dědictvím. v národních parcích je uplatňován přísný ochranný režim, v chráněných krajinných oblastech pak méně přísnější, který potřeby ochrany přírody a krajiny dělí do 4 zón, jimiž se určují limity hospodaření a jiného využívání přírodního potenciálu. Ekologická hlediska tak často zabraňují využívání přírodního či historického a kulturního potenciálu pro ekonomické potřeby tamního obyvatelstva (MMR, Podmínky rozvoje cestovního ruchu v chráněných krajinných oblastech a národních parcích, 2014).

Cestovní ruch může být určitým multiplikátorem ekonomického rozvoje těchto oblastí, ovšem pouze za podmínky, že jeho aktivity budou přísně ekologické a zvláště chráněná území budou sloužit převážně volnočasovým aktivitám. Ekologický turismus proto může představovat jednu s forem řešení problémů způsobených rozporů mezi

ekonomickými a ekologickými potřebami rozvoje těchto území (MMR, Podmínky rozvoje cestovního ruchu v chráněných krajinných oblastech a národních parcích, 2014).

Udržitelnost cestovního ruchu ve zvláště chráněných územích je podmíněna splněním několika zásadních a mnoha dalších podmínek, zejména plánovitého rozvoje činností správ zvláště chráněných území a změn přístupů k cestovnímu ruchu (Udržitelnost cestovního ruchu, 2010). Zásadní je neustálé hledání vyváženosti mezi nejrůznějšími aspekty rozvoje území a zájmy jednotlivých účastníků cestovního ruchu.

Základním cílem cestovního ruchu v chráněných územích je rozvinout výchovně, kulturně a ekonomicky formu turismu s minimálními environmentálními dopady, aby se stal významnou součástí udržitelného rozvoje a působil tak pozitivně na návštěvníky.

4.3.1 Únosná kapacita chráněných území

Systém chráněných území na své limity vnějšího působení, a jestliže jsou překročeny, dochází k nežádoucím, resp. nevratným změnám v jejich ekosystémech, k narušení přirozeného vývoje. Únosná kapacita má mnoho dimenzí, které jsou vztahovány např. k přírodním a sociokulturním vlastnostem území a místních obyvatel, k infrastruktuře či návštěvnické komunitě (Problematika cestovního ruchu, 2012).

Zobecněním výstupů mnoha výzkumů došli vědci k závěrům, že území může mít několik únosných kapacit, avšak záleží na tom, co je zkoumaným parametrem a účelem využití území, že biofyzické dopady jsou výsledkem mnoha proměnných - typy aktivit návštěvníků, jejich chování, ale také půdou, vegetačními faktory a počasím. Únosná kapacita je tedy tvořena chráněným územím jako systémem, externími vlivy a aktéry cestovního ruchu. Koncept únosné kapacity území se využívá při projektování způsobů dalšího vývoje cestovního ruchu v jednotlivých regionech, v přístupovém managementu a managementu návštěvnickém (Zelenka, 2013).

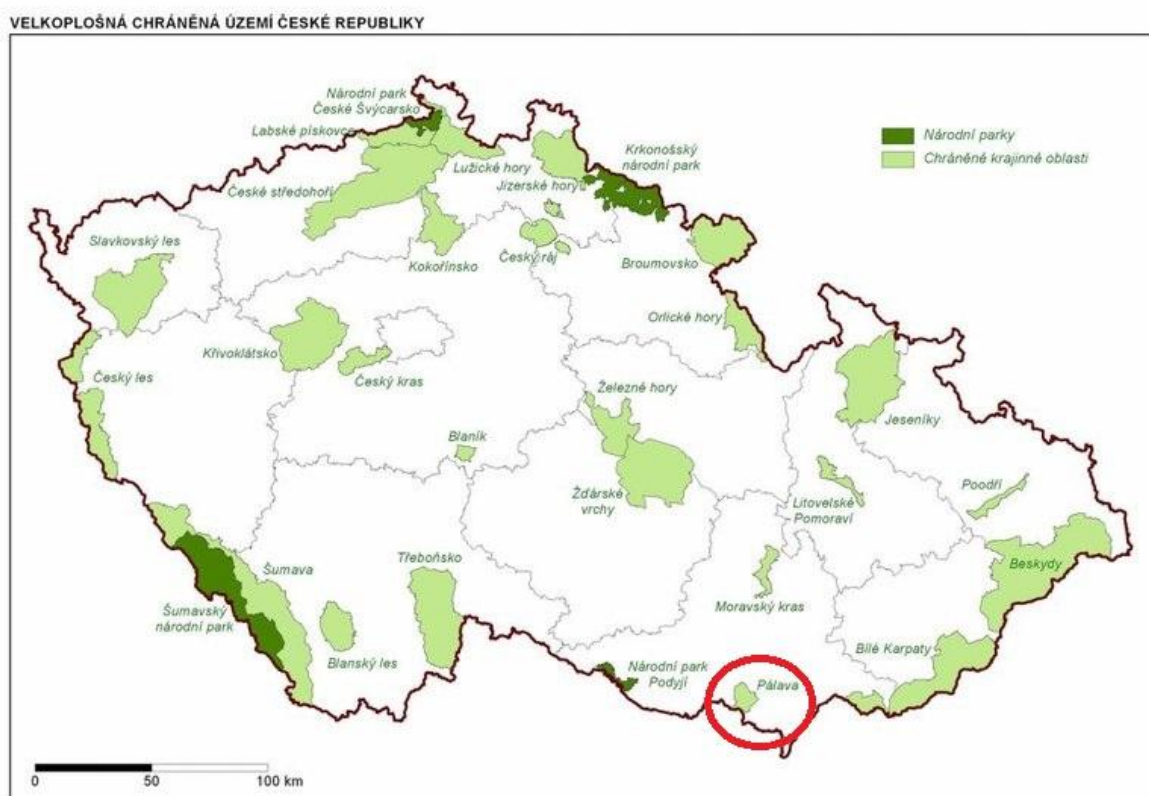
4.4 Cestovní ruch v České republice

Česká republika má mnoho atraktivních destinací vhodných pro cestovní ruch. Nachází se zde historická města s množstvím památek, hradů a zámků (Praha, Telč, Český Krumlov), významné přírodní památky - jeskyně, skalní města (Adršpašsko-teplické skály na Broumovsku), chráněné krajinné oblasti (Pálava, Beskydy, Český ráj), biosférické rezervace (Bílé Karpaty, Krkonoše). Česko je také oblíbeným místem pro lázeňství a zimní sporty.

Mezi hlavní důvody k návštěvě České republiky patřily podle zahraničních turistů následující aktivity: rekreace a dovolená (54%), návštěvy příbuzných a známých (18%), aktivní dovolená - turistika, sport (5%), zdravotní pobyt, léčení v lázních (2%) (Český statistický úřad, 2014).

5 Charakteristika a vymezení území CHKO Pálava

Chráněná krajinná oblast Pálava se rozprostírá v Jihomoravských Karpatech a ve Vídeňské pánvi. z Jihomoravských Karpat do ní zasahuje Milovická pahorkatina a Pavlovské vrchy, z Vídeňské pánve pak Dolnomoravský úval (Mackovčín a kol., 2007). Rozloha CHKO činí 83 km². Jde o harmonicky utvářenou krajinu s charakteristickým reliéfem s dominantou Pavlovských vrchů, významným podílem přirozených nebo málo ovlivněných stepních ekosystémů a s dochovanými památkami historického osídlení (Pálava, 2015).

Obr. 1 Mapa velkoplošných chráněných území

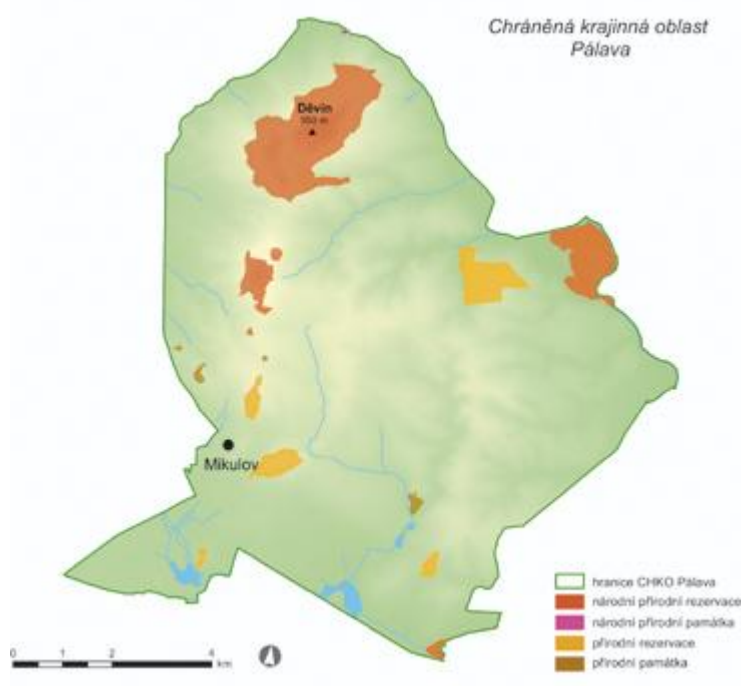
Zdroj: www.palava.ochranaprirody.cz

Pavlovské kopce a jejich okolí byly roku 1976 vyhlášeny chráněnou krajinnou oblastí. 16. 6. 1986 pak byla oblast zanesena na seznam biosférických rezervací UNESCO (Čeřovský, Podhajská, Turoňová, 2007). v roce 2004 byla tato oblast

rozšířena o Lednicko, Valticko a nivu řek Moravy a Dyje nad jejich soutokem (Mackovčín a kol., 2007).

Nacházejí se zde významné lokality s krasovými jevy (např. jeskyně na Turoldu), světově významné paleontologické lokality neogenních měkkýšů (např. Mušlov, Kienberg) a chráněné geologické lokality.

Posláním CHKO Pálava je ochrana kulturní zemědělské krajiny. Dlouhodobějším cílem je pak uchování rozmanité škály přirozených a významných společenstev především teplomilných druhů rostlin a živočichů a zároveň zachovat typický krajinný ráz oblasti (Mackovčín a kol., 2007).

Obr. 2 Vymezení CHKO Pálava
Zdroj: www.palava.ochranaprirody.cz

5.1 Geologie a geomorfologie území

V krajinné sféře neexistují dvě zcela totožná území, proto se dělí na tzv. geografické regiony. Jde o regiony s určitým souborem jevů přírody, obyvatelstva a hospodářství. Mezi těmito skupinami přírodních a socioekonomických jevů existují složité vazby. Pojímání těchto jevů jako souboru vede k přesnějšimu a komplexnějšimu studiu a popisu daného území (Demek, 1978).

Geologický vývoj celé oblasti Pálavy souvisí s vývojem alpsko-karpatské geosynklinální soustavy v mezozoiku a v terciéru. Při okraji žďánického příkrovu vzniklo v oblasti Pavlovských vrchů antiklinoriální pásmo, v němž vystupují na povrch bradla jurských sedimentů. Právě tyto bradlové útesy tvoří nejtypičtější prvek reliéfu CHKO Pálava (Voženílek, 2002).

Niva Dyje je charakterizována mohutnými vrstvami holocenních hlinitých a jílovito-hlinitých sedimentů, které byly uloženy na nejnižší říční terase.

Převážná část území CHKO Pálava leží v Mikulovské vrchovině, svojí jihovýchodní a severovýchodní částí pak CHKO zasahuje do Dolnomoravského úvalu. Na severu je Mikulovská vrchovina ohraničena obloukem Dyje v oblasti Věstonické brány a na jihu údolím Dyje (Voženílek, 2002).

Západní část je tvořena Pavlovskými vrchy, na východě se rozprostírá Milovská pahorkatina. Nejvyšším bodem Pálavy je vrchol Děvína (554,4 m n. m.). Nejnižším bodem je pak hladina řeky Dyje na východě krajiny u obce Bulhary (asi 152,5 m n. m.). Dominantu území tvoří vápencová bradla se skalními, lesními a stepními biotopy a pozoruhodné geomorfologické a geologické útvary (Mackovčín a kol., 2007). Milovická pahorkatina se vyznačuje plochými hřbety a hlubokými údolím. Součástí Dolnomoravského úvalu je rozsáhlá, spraší pokrytá Valtická pahorkatina vyplněná rybníky. Pahorkatina leží na flyšových neogenních a čtvrtohorních usazeninách.

Příkrovy flyše se vyskytují také na Pavlovských vrších odkud pokračují k jihozápadu do Dolních Rakous. Rakouští vědci označují tuto oblast jako zónu Waschbergu. Nachází se v ní tektonické trosky (bradla) pevných druhohorních vápenců.

Ze starších čtvrtohor se zejména na sever od Pálavy dochovaly zbytky říčních teras. V tvrdých Ernstbrunnských vápencích jsou četné krasové jevy (nejznámější je jeskyně na Turoldu). v neogenních sedimentech jsou významné paleontologické lokality (např. Mušlov, Kienberg). v hlínku u Dolních Věstonic je zachován světově proslulý sprašový profil s kompletní sérií sedimentace spraše a vývoje půd v posledních dvou glaciálech a interglaciálech.

5.2 Klimatické podmínky

CHKO Pálava leží v teplé klimatické oblasti. Při celkovém hodnocení klimatických charakteristik se oblast jeví jako relativně stejnorodá. Avšak při podrobnějším zkoumání byly zjištěny lokální rozdíly v množství a rozdělení atmosférických srážek, na což má vliv především převládající proudění vzduchu. Na jižní a východní straně oblasti se totiž silně projevuje srážkový stín Pavlovských vrchů, kdežto na severní straně naopak návětrný efekt (Mackovčín a kol., 2007). Místní klima je odrazem značného převýšení Mikulovské vrchoviny nad okolní krajinou a velmi významně se podílí na formování vegetace.

Podle ročního chodu srážek patří oblast Pálavy ke kontinentálnímu typu s maximem srážek v červenci a s minimem v lednu. Měsíční úhrny srážek ovšem podléhají značným výkyvům.

V průběhu celého roku se občas vyskytují velmi suchá období. Vzhledem ke značné členitosti Pavlovských vrchů i Milovické pahorkatiny lze předpokládat existenci význačných mezoklimatických a mikroklimatických rozdílů. Nejvýrazněji se vliv mezoklimatu projevuje na rozložení vegetace na svazích masivu Děvína.

Průměrná teplota v červenci dosahuje 19 - 20 °C, v lednu -2 až -3 °C. Průměrný roční úhrn atmosférických srážek tvoří 500 až 650 mm. Průměrná roční teplota vzduchu je 9,6 °C v jižní části chráněné oblasti, v severní části je to kolem 9,2 °C. Průměrná teplota vzduchu na vrcholech Pavlovských vrchů je asi 6,4 °C. Absolutní teplotní maxima se v CHKO v letních měsících pohybují kolem 30,0 °C, od června do srpna je to dokonce až 37,0 °C. Naopak absolutní teplotní minima klesají až k -25,0 °C.

Sněhové srážky dosahují nejvíce 20 % ročního srážkového úhrnu. Sněhová pokrývka dosahuje nejvýše 15–25 cm a leží v průměru 40 dní v roce.

V úvalech se často vyskytují mlhy, které jsou důsledkem teplotních inverzí vlivem vypařování vody z novomlýnských nádrží. Tyto mlhy však nejsou vertikálně mohutné a po východu slunce se velmi rychle rozpouštějí (Mackovčín a kol., 2007).

5.3 Vodstvo Pálavy

Hydrologické poměry území CHKO Pálava se pohybují v jednotlivých ročních obdobích ve dvou extrémech. Prvním je nedostatek vody v dlouhých teplých a suchých obdobích, a druhým je nadbytek vody v době jarních a letních povodní a přívalových dešťů (Pálava, 2015).

Pro velkou část území Pálavy je vzhledem k její geologické stavbě a geomorfologickým poměrům významný nedostatek povrchových i podzemních vod. Vodní síť vod povrchových má velice malou hustotu a celkově vodní plochy jsou malého rozsahu a málo početné. Celé území náleží do povodí řeky Dyje. Oblasti náleží pět významných rybníků - Šibeník, Nový rybník, Sedlecký rybník, Nesyt a Mušlovský rybník, které slouží k chovu ryb (Mackovčín a kol., 2007).

Část Pavlovských vrchů odvodňuje Dunajovický potok západně od hlavního hřebene Pálavy svými pravostrannými přítoky, které pramení v území chráněné oblasti (vodoteče od Růžového vrchu, Bavorský potok od Bavor a vodoteč od Perné). Ty jsou napřímeny a z převážné části i regulovány. Kvalita vody je zhoršena odpadními vodami z obcí Bavory a Perná a také ze zemědělské výroby.

Severovýchodní část Pavlovských vrchů je odvodňována Klentnickým potokem, který vytéká z místa bývalého návesního rybníku v Klentnici a ústí do kanálu dolní nádrže vodního díla Nové Mlýny. Většinu roku je ve své dolní části bez vody, okolo koryta jsou doposud zachovány zbytky břehové vegetace.

Povodí Včelínku odvodňuje jižní část Pálavy. Tento potok pramení v Rakousku a na naše území přitéká jižně od rybníka Šibeník. Do Šibeníku ústí Mikulovský potok, napojený na závlahový kanál od Brodu nad Dyjí. Do Mikulovského potoka je zaústěn odtok z čistírny odpadních vod Mikulov což je jedním z hlavních zdrojů znečištění Včelínku. Včelínek dále pokračuje mimo území současné CHKO v těsné blízkosti státní hranice až k rybníkům Novému a Pod mlýnem, kterými protéká a po několika kilometrech ústí do rybníka Nesytu na počátku soustavy Lednických rybníků. Nejvýznamnějším přítokem Včelínku je jeho levostranný přítok Mušlovský potok, který odvodňuje střední část oblasti. z pravé strany v jižní části Nového rybníka ústí Rybniční (Steinabrunnský) potok, který je taktéž zdrojem významného organického znečištění rybníka a dalšího toku Včelínku.

Podzemní vody jsou v celém území CHKO až na výjimky málo vydatné. Výskyt a oběh podzemních vod v zájmové oblasti je podmíněn její geologickou stavbou a petrografickými vlastnostmi hornin. z hydrologického hlediska jsou nejdůležitější neogenní sedimenty, paleogenní horniny a vápencová bradla jurského stáří.

Z hlediska akumulace podzemních vod jsou nejvýznamnější štěrko-písčité sedimenty údolních niv řeky Dyje a přilehlých nízkých teras. Pro zásobování některých obcí (Horní Věstonice, Pavlov, Klentnice, Perná, Bavory) vodou jsou využívány podzemní vody ve svahových sutích úpatí vápencových ker Pavlovských vrchů. Tyto vody se vyznačují kolísavou vydatností, vysokou tvrdostí a obsahem síranů (Vostvo na Pálavě, 2015).

5.4 Vegetace

Oblast Pálavy je bohatá na flóru i faunu a především je toto území biogeograficky významné - mnohé živočišné druhy zde mají svá jediná naleziště v České republice. Většinu území chráněné oblasti pokrývají černoze. Jižně od Mikulova se nachází na slínech a slínitých jílech pelická černoze, severovýchodně od města pak také erodovaná černoze hnědozemní na spraši. Na svazích Pavlovských vrchů, Stolové

hoře, Turoldu a Svatém kopečku u Mikulova vznikla rendzina typická a rendzina kambizemní (Mackovčín a kol., 2007).

5.4.1 Flóra

Území CHKO Pálava je charakteristické mimořádně bohatým výskytem tzv. xerothermních rostlinných druh (ponticko-panonské, submediteránní a jihosibiské prvky). Mnohé z těchto druhů dosahují na jižní Morav své severozápadní hranice rozšíření, některé se vyskytují v České republice pouze v CHKO Pálava. v rámci republiky je unikátní také výskyt mnoha slanomilných druhů (Plán péče CHKO Pálava). Téměř 30 % území je tvořeno lesy, především ve východní části území, a 55% oblasti zabírá zemědělský půdní fond.

Na území se vykytují společenstva nížinného a pahorkatinného vegetačního stupně. Do stupně nížin patří lužní lesy, do stupně pahorkatin pak většina lesních, lesostepních, stepních a skalních rostlinných společenstev (Voženílek, 2002).

Největší část území CHKO Pálava je tvořeno listnatými lesy a nezavlažovanou ornou půdou. Nejvíce jsou zde zastoupeny panonské teplomilné doubravy, jeřáb břek a jeřáb oskeruše. Patro keřové tvoří převážně javor babyka, svída krvavá a ptačí zob obecný. v bylinném patře se setkávají druhy šipákových doubrav a dubohabřin, význačná je také přítomnost druhů indikujících vlhké půdy, jako například bukvice lékařská, ostřice chlumní a konvalinka vonná.

Na výslunných svazích můžeme najít především dub pýřitý, který bývá často doprovázen dubem zimním. Keřové patro je bohaté na vegetaci a je tvořeno zvláště dřínem jarním a kalinou tušalaj. Valečka prapořitá či ostřice nízká jsou dominantou bylinného patra (Mackovčín a kol., 2007).

V CHKO Pálava roste množství památných stromů jako je jeřáb oskeruše (významná dřevina na okraji lesa u Dolních Věstonic), lípa malolistá (Mikulov na Moravě), lípa velkolistá (nachází se u Dietrichsteinské hrobky v Mikulově na Moravě), pavlovnie plstnatá (Mikulov na Moravě), platan javorolistý (Mikulov na Moravě) (Atlas krajiny ČR, 2009).

V rostlinných společenstvech se podle svých ekologických nároků vyskytuje pestrý soubor druhů cévnatých rostlin, z nichž je několik desítek druhů zařazených do

několika kategorií červeného seznamu květeny ČR (Čeřovský, Podhajska, Turoňová, 2007).

Velmi cenné jsou stepní trávy, jež zahrnují primární bezlesí i polopřirozenou náhradní vegetaci. Primární bezlesí je na maloplošných stanovištích s extrémními ekologickými podmínkami, např. skály a skalnatá území s mělkou vrstvou půdy. Druhově bohatá společenstva zahrnují druhy jako rozchodník bílý, kostřava sivá, koniklec velkokvětý či zvonek sibiřský (Rostliny CHKO Pálava, 2015).

Vodní vegetace je v této oblasti vzácná. Leknín bílý přežíval v Křivém jezeře u Milovic až do počátku devadesátých let 20. století, avšak zanikl důsledkem vyschnutí mrtvého ramene.

K přírodním zvláštnostem patřil v minulosti výskyt slanomilné flory a vegetace, která byla závislá na přítomnosti zasolených sedimentů z třetihor, popř. minerálních pramenů. Tyto bohaté populace existovaly na zasoleném území rybníka Nesytu. Do současnosti zůstala tato vegetace zachována u západního břehu Nesytu a jsou chráněny v Národní přírodní rezervaci Slanisko u Nesytu. Mezi slanomilné druhy lze zařadit např. bahenku šašinovitou, hadí mord maloubořný, hvězdnicu slanistou, jitrocel přímořský, kuřinku obroubenou, solenku Valerandovu či sítinu Gerardovu (Mackovčín a kol., 2007).

Na území Pálavy roste 26 kriticky ohrožených druhů rostlin, 34 silně ohrožených a 31 ohrožených taxonů.

5.4.2 Fauna

Z hlediska fauny patří Pálava mezi nejvýznamnější oblasti České republiky. Na relativně malé ploše se vyskytuje velké množství druhů živočichů, z nichž celá řada má své nejbohatší populace právě zde. Velká druhová bohatost celého území je podmíněna jak příznivými přírodními podmínkami, tak historickými faktory (Voženílek, 2002).

Převažují druhy středoevropského a ponto-mediteránního rozšíření. Na specifických stanovištích, např. na slaniscích, lze ale nalézt velmi specializované, např. halofilní (slanomilné) druhy. Na severozápadně orientovaných svazích Děvína se vyskytují

podhorské až horské druhy (např. můry *Euchalcia variabilis*, *Eurois occulta* a *Autographa bractea*), což odpovídá mezoklimatickým podmínkám a charakteru vegetace. (Živočichové CHKO Pálava, 2015).

Skalní lomy a jeskyně jsou typické domovy především pro vrápence a netopýry - kriticky ohrožený vrápenec malý, dále netopýr velký, netopýr brvitý, a netopýr řasnatý. Pálavské lokality s výskytem netopýrů a vrápenců patří k nejvýznamnějším v České republice (Živočichové CHKO Pálava, 2015). Bylo zde zjištěno 17 druhů (z 21 druhů žijících v České republice).

Dobře zpracovanou skupinou jsou měkkýši. Byl zjištěn výskyt řady druhů jak vodních biotopů, tak i výskyt mnoha druhů vápnomilných a teplomilných.

Z hlediska počtu druhů hmyzu je CHKO nejbohatší lokalitou v rámci celé České republiky. Hojně se zde vyskytuje např. kudlanka nábožná, kobylka sága (vyskytuje se vzácně v NPR Děvín) nebo cvrček polní. Do řádu motýlů zde spadá velmi hojně se vyskytující martináč hrušňový. v Milovickém lese lze spatřit kriticky ohroženého hnědáka osikového. Mezi kriticky ohrožené druhy brouků pak patří páchník hnědý a tesařík obrovský (Voženílek, 2002).

Jsou zde také schválené ptačí oblasti, neboť zde hnízdí vysoký počet zvláště chráněných druhů ptáků. z kriticky ohrožených jsou to orel mořský, luňák hnědý a luňák červený, bukáček malý a strnad luční. Nejsilnější populaci má na Pálavě dudek chocholatý.

V chráněné krajinné oblasti Pálava žije v současné době 203 zvláště chráněných druhů živočichů, z toho 40 druhů je klasifikováno jako kriticky ohrožené, 82 jako silně ohrožené a 81 druhů silně ohrožených.

5.5 Přírodní rezervace a přírodní památky

V chráněné krajinné oblasti Pálava se nacházejí čtyři národní přírodní rezervace (Děvín-Kotel-Soutěska, Křivé jezero, Slanisko u Nesytu a Tabulová, Růžový vrch a Kočičí kámen), pět přírodních rezervací (Liščí vrch, Milovická stráň, Svatý kopeček, Šibeničník a Turolď) jedna národní přírodní památka (Kalendář věků) a čtyři přírodní

památky (Kočičí skála, Kienberg, Růžový kopec a Anenský vrch). Krásnou přírodu a harmonickou krajinu doplňuje také množství historicky významných památek.

Svatý kopeček

Pro bohatý výskyt chráněných a vzácných druhů rostlin a živočichů bylo jeho území vyhlášeno za přírodní rezervaci. Na vrcholu Svatého kopečku se nachází poutní kaple sv. Šebestiána, zvonice a Boží hrob (Mikulov, 2015).

Tuold

Bradlo Tuoldu je tvořeno jurskými vápenci a svrchnokřídovými sedimenty. Bylo zde nalezeno více než 250 druhů rostlin. Velkou část území dnešní rezervace kryje kulturní les s převahou borovice černé, dubu letního a jasanu ztepilého. Lokalita je známá především jako významné zimoviště netopýrů, kteří obývají místní jeskyně (Mikulov, 2015).

Šibeničník

Šibeničník je jednou z nejstarších a nejvýznamnějších zákonem chráněných botanických lokalit Moravy. Je hnízdištěm mnoha vzácných druhů ptáků. v přírodní rezervaci lze zahlédnout lindušku lesní, krutihlava obecného či žluvu hajní (Regionální muzeum Mikulov, 2015).

Kalendář věků

Kalendář věků se nachází na severním úpatí Pavlovských vrchů východně od obce Dolní Věstonice na jižní Moravě. Jde o opuštěnou cihelnu, jejíž dno se nachází ve výšce cca 180 m n. m. v blízkém okolí cihelny proběhl v roce 2000 intenzivní speleologický průzkum, který se zaměřil na mapování sprašového pseudokrasu, kdy byl mimo jiné důkladně zmapován podzemní prostor, který byla nazván Netopýří jeskyně.

Kočičí skála

Přírodní památka Kočičí skála leží asi 2 km severně od Mikulova a jedná se o malou vápencovou skálu. Západní svah útesu pokrývá luční step s válečkou prapořitou,

východní svah porůstají teplomilné křoviny. Na severozápadním svahu skalky se nachází jediná existující populace pomněnky úzkolisté na Pavlovských vrších.

Kienberg

Temeno vrchu Kienberg je překryto spraší. v písčítých sedimentech se nacházejí druhohorní fosilie. Rostlinstvo tu zastupují stepní trávníky s roztroušenými křovinami. Lokalita je význačná výskytem více druhů blanokřídlého hmyzu.

Děvín-Kotel-Soutěska

Jedná se o tři sousedící vrchy, z nichž Děvín (554 m n. m.) je nejvyšším bodem Pálavy. Součástí jeho vrcholu je i zřícenina hradu Děvičky. Chráněné území tu bylo vyhlášeno již v roce 1946.

Křivé jezero

Tato lokalita není veřejnosti přístupná, neboť se jedná o vzácnou ukázkou nivy se zbytkem přirozeného říčního koryta, s lužními loukami a mokřadními a vodními společenstvy. Roste zde řada unikátních rostlin. Rezervace chrání také významné ukázkou lužních biotopů se všemi význačnými živočichy. v posledních letech se na území rezervace pravidelně vyskytuje bobr evropský.

Slanisko u Nesytu

Tato národní přírodní rezervace je nejcennější moravskou lokalitou slanomilné flóry. Rozpustné soli, které jsou nezbytné pro výskyt tohoto druhu vegetace, pocházejí z podložních usazenin třetihorního moře a z vývěru minerálních vod. Je zde prokázán výskyt šesti ohrožených druhů motýlů, např. obalečků, chobotníčka slaništního aj. Rybníky se řadí k mokřadům mezinárodního významu. Zároveň jsou cenným ptačím územím, Ptačí oblastí Lednické rybníky, v rámci soustavy Natura 2000.

Tabulová, Růžový vrch a Kočičí kámen

Rezervace se nachází severně od Mikulova. Na úpatí Stolové hory (458 m n. m.) se rozprostírá drnová step s množstvím vzácných rostlin (např. šalvěj habešská, která se tu

vyskytuje na jediném místě v České republice. Na vrcholu hřbetu Růžového vrchu lze nalézt řadu krasových jevů, např. závrtů a vyvětralá krasová okna.

Liščí vrch

Také přírodní rezervaci Liščí vrch obývají stepní společenstva s nejsilnější populací lnu chlupatého v českých zemích. Ze zvláště chráněných druhů rostlin se tu vyskytuje např. divizna brunátná, hlaváček jarní nebo kosatec nízký.

Milovická stráž

Pro Milovickou stráž jsou typické teplomilné doubravy s druhově bohatým bylinným podrostem a drnové a luční stepi. Květena rezervace čítá přes 200 druhů rostlin.

Anenský vrch

Anenský vrch pokrývají stepní lada s roztroušenými křovinami a výskytem několika chráněných druhů rostlin. Byl zde zaznamenán výrazný výskyt křepelek polních.

5.6 Zonace

Dne 16. 4. 1999 byla ministerstvem životního prostředí na základě protokolu Č.j. OOP/2516/99 vymezena a schválena nová zonace, která v CHKO Pálava rozlišuje čtyři zóny odstupňované ochrany přírody (Správa CHKO Pálava, 2015).

I. zóna

První zóna byla zahrnuje všechna vyhlášená maloplošná zvláště chráněná území (MZCHÚ) a evidované návrhy na doplnění jejich sítě. Jde o plochy přírodně hodnotných území Pavlovských vrchů s typickými lesními, lesostepními, stepními a skalními biotopy. k nim jsou přiřazeny i vybrané lesní a lesostepní biotopy Milovického lesa, lužní biotopy Národní přírodní rezervace Křivé jezero, nejbližší okolí Nového rybníka a slaniska u Nesytu.

II. zóna

Sem byla zařazena území většího rozsahu s významnými přírodními hodnotami, která nejsou chráněna formou MZCHÚ. Tvoří tedy převážně ochranné pásmo kolem I. zóny.

Jde zejména o komplex lesů Milovického lesa, pozemkovou mozaiku úpatí Pavlovských vrchů, plochy rybníků a vodotečí s výraznými břehovými porosty.

III. zóna

Do třetí zóny jsou zařazeny plochy zemědělsky obdělávaných pozemků, často přerušovaných liniovými prvky jako jsou větrolamy, meze nebo remízky. Tato území mají menší přírodní hodnotu, ale jsou významná pro doplnění celého systému významných biotopů v celé chráněné krajinné oblasti.

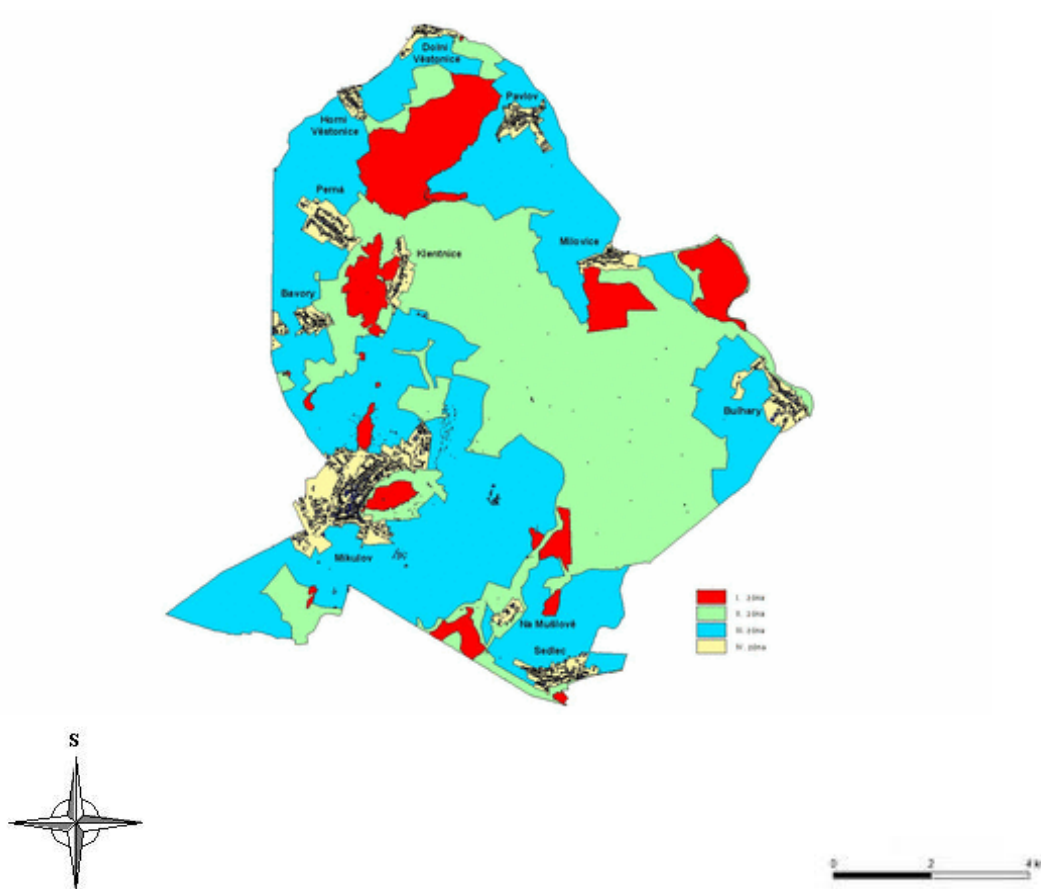
IV. zóna

Tato zóna je tvořena souborem člověkem využívaných a historicky pozměněných ploch a sídel. Je sem zařazena také zastavěná území jednotlivých sídel a též zastavitelná území tak, jak jsou vymezena podle platných územních plánů.

Tab. 1 Výměry jednotlivých zonačních zón

Zóna	Plocha (ha)	Plocha (%)
I.	907	10,8
II.	3 332	40,0
III.	3 381	41,4
IV.	646	7,8

Zdroj: www.mikulovskoregion.cz

Obr 3 Mapa zonace CHKO Pálava
Zdroj: www.palava.ochranaprirody.cz

5.7 Plán péče CHKO Pálava na období 2006 - 2015

Plán péče o CHKO je odborný a koncepční dokument ochrany přírody, který na základě údajů o dosavadním vývoji a současném stavu zvláště chráněného území navrhuje opatření na zachování či zlepšení stavu předmětu ochrany ve zvláště chráněném území (§ 38, odst. 1 zákona). Zpracování plánů péče o chráněných krajinných oblastech zajišťuje Ministerstvo životního prostředí České republiky prostřednictvím Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky a zejména příslušné Správy CHKO.

Podrobnosti ke způsobu zpracování a obsahu plánu péče jsou stanoveny prováděcím předpisem a pro CHKO dále rozpracovány v metodickém pokynu Ministerstva životního prostředí, zveřejněném v jeho Věstníku č. 6/2004. Plán péče slouží jako

podklad pro jiné druhy plánovacích dokumentů a pro rozhodování orgánu ochrany přírody. Pro fyzické ani právnické osoby není závazný.

Plán péče o CHKO Pálava je zpracován na období let 2006 až 2015 a navazuje na předchozí plán péče schválený na období 1999 až 2005. Byl zpracován kolektivem autorů složeným z pracovníků Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky.

Plán péče CHKO Pálava obsahuje základní cíle pro ochranu přírody, kde se zabývá jak popisem přírodních prvků, tak lidskou činností ovlivňující stav přírody a krajiny. Dále obsahuje také závěrečný přehled prioritních úkolů za celou chráněnou krajinnou oblast.

Dlohodobým cílem ochrany přírody a krajiny v CHKO je uchovat její typický ráz a současně zachovat pestrou škálu druhově bohatých společenstev. Hlavní prioritou je vypracování návrhu na přesné definování hranic CHKO se zahrnutím celé NPR Slanisko u Nesytu, neboť tato oblast není dosud jasně definována.

Maloplošná zvláště chráněná území mají významný podíl na celkovém území CHKO (téměř 9,5 %) a zachycují nejvýznamnější typy stanovišť, ekosystémů, lokalit ohrožených druhů a geologických fenoménů. Současný počet 14 rezervací by tak mohl být doplněn o několik dalších území. Dlohodobým cílem Plánu péče je proto stabilizování sítě maloplošných zvláště chráněných území v CHKO a zabezpečení odpovídající péče o tato území.

Co se týká lidské činnosti, je zde řešena otázka zalesnění, hospodaření na zemědělské půdě, myslivost a rybářství na území chráněných krajinných oblastí a hospodářské aktivity a rozvojové záměry. Chráněná krajinná oblast je území s harmonicky utvářenou krajinou, s významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů a s dochovanými památkami historického osídlení. Hospodářské využívání CHKO se provádí podle zón odstupňované ochrany přírody a krajiny tak, aby se udržoval a zlepšoval jejich přírodní stav a byly zachovány a vytvářeny optimální ekologické funkce těchto území. Pro každou zónu je tedy vypracováno konkrétní opatření.

V neposlední řadě je v Plánu péče zmíněna otázka výstavby. Obce v CHKO patří do skupiny (návesních) silnicovek a ulicovek. Pro tento sídelní typ je charakteristická traťová plužina (zemědělsky vyživovací oblast sídla). Území si dodnes zachovalo ryze

zemědělský charakter a pouze ojediněle se v obcích vyskytují architektonicky negativně působící stavby. Svým vývojem a charakterem sídla se vyčleňují zejména město Mikulov a osada Mušlov. Území CHKO Pálava se vzhledem ke svým přírodním a kulturním hodnotám stává stále častěji cílem turistického zájmu. Nejde ovšem jen o turisty migrující, ale i o ty, kteří si zde pořizují původní vesnické domy i vinné sklepy, které přestavují na rekreační objekty.

V problematice rozvoje průmyslové výroby v CHKO není velký problém a nedochází k zásadním konfliktům s ochranou přírody a krajiny. Většina výrobních objektů je soustředěna do průmyslové zóny Mikulova těsně za hranicemi CHKO, u ostatních obcí nejsou zřizovány velkokapacitní průmyslová zařízení, která by svým vzhledem a umístěním rušila krajinný ráz nebo měla jiný negativní dopad na životní prostředí.

Skládkování komunálního odpadu se provádí mimo území CHKO, několik starých skládek bylo úspěšně sanováno a zrekultivováno. Avšak problémem zůstávají opakované vznikající nelegální skládky.

Správa CHKO Pálava tedy na základě těchto řešených problémů navrhla souhrn opatření, mezi která patří mimo jiné zachovat významná společenstva CHKO Pálava, pečovat o lokality soustavy Natura 2000 (ptačí oblast, evropsky významné lokality), provádět průběžný monitoring významných a ohrožených druhů i skupin rostlin a živočichů, vypracovat stavební architektonický řád pro zastavitelná území obcí, zasazovat se o odstranění „černých“ skládek a rekultivaci prostor po ukončené těžbě aj. (Správa CHKO Pálava, 2015).

5.8 Ekofarmy

Ekofarmy jsou zemědělské podniky, které při svojí činnosti nepoužívají žádné chemické prostředky, jen čistě přírodní produkty. Hospodaření tedy probíhá ekologickým způsobem. Cílem ekologického zemědělství je udržet a zlepšit dlouhodobou úrodnost půdy a její ekologickou funkci, vyvarovat se všech forem znečištění pocházejících ze zemědělského podnikání (využívání všech odpadů pro výrobu organických hnojiv),

minimalizovat používání neobnovitelných zdrojů energie a v neposlední řadě také udržet osídlení venkova a tradiční ráz kulturní zemědělské krajiny (Ekofarmy, 2004).

Na Pálavě se nachází hned několik ekofarem, které turistům zpříjemňují pobyt. Velice známou, nejen ekofarmou, je Jáňův dvůr. Jáňův dvůr je historická zemědělská usedlost v nejjihnější části České republiky, ve vinařské vesničce Nový Přerov.

Návštěvníci se zde mohou ubytovat, majitelé nabízejí kvalitní eko produkty. Využití mohou také různé formy agroturistiky a zcela se „sžít“ s přírodou. v nabídce je také projížďka na koních mezi vinohrady a vinnými sklepy, zookoutek, ekofarma nebo půjčovna kol pro vyjížďky na místních cyklostezkách (Ekofarma Jáňův dvůr, 2015).

Významnou ekofarmou je i Ekofarma Pollau, která se nachází v Pavlově. Rodinné ekologické hospodářství se rozkládá na celkové výměře 10 ha ve vinné oblasti jižní Moravy. Tato farma je zvláštní tím, že majitel zde pěstuje biovíno, jako jeden ze čtyř výrobců v České republice. Zabývá se ale také pěstováním bylin a koření a jejich následným zpracováním, balením a prodejem.

6 Rozvojové dokumenty související s CHKO

Pálava

6.1 Plán péče a rozvoje Lednicko- valtického areálu

V Plánu péče Lednicko-valtického areálu je vypracována SWOT analýza definující silné a slabé stránky mikroregionu a s tím související dopady na CHKO Pálava, která v tomto mikroregionu leží.

Mezi silné stránky podle analýzy lze zařadit unikátní symbiózu uměle koncipované krajiny s přirozenou krajinou, doplněnou architektonickými soubory, výhodná geografická poloha a dostupnost Lednicko-valtického areálu a dalších významných krajinných fenomenů – Pálavy a Novomlýnských nádrží, skutečnost, že celé území Lednicko-valtického areálu je od r. 1996 zapsáno do Seznamu světového přírodního a kulturního dědictví UNESCO. Dále má tento mikroregion dobré předpoklady pro kvalitativní rozvoj zejména terciálního sektoru a velmi dobré přírodní a technické podmínky pro rozvoj zemědělství, zejména pak vinařství, ovocnářství, zelinářství a okrasného sadovnictví.

Kromě SWOT analýzy jsou v rozvojovém plánu zahrnuty také aktuální problémy. Globálním cílem celé strategie je *„zvýšení ekonomické prosperity mikroregionu využitím skrytého potenciálu a životní úrovně v území, při současném akceptování specifik a unikátních hodnot místa, zásad trvale udržitelného rozvoje a prosazení nové identity mikroregionu.“*

Základní směry strategické orientace dále zahrnují:

- Rozvoj aktivit terciálního sektoru s důrazem na průmysl cestovního ruchu, zachování kulturního dědictví a rozvoj vzdělávacích institucí a specializovaného školství
- Podpora rozvoje malého a středního podnikání a restrukturalizovaného zemědělství s navazujícími výrobními i nevýrobními aktivitami a zkvalitnění krajinářské péče a obnovy území

- Podpora rozvoje infrastruktury na území mikroregionu Lednicko-valticka
- Institucionalizace mikroregionu a zapojení rozhodujících činitelů, tj. soukromých, veřejných i nestátních institucí do rozvojové strategie

6.2 Rozvojová strategie mikroregionu Mikulovsko

Území mikroregionu Mikulovsko leží na jihu Moravy v jihozápadní části současného okresu Břeclav. Tvoří jej město Mikulov a obce Bavory, Brod nad Dyjí, Březí, Dobré Pole, Dolní Dunajovice, Dolní Věstonice, Drnholec, Horní Věstonice, Jevišovka, Klentnice, Novosedly, Milovice, Nový Přerov, Pavlov, Perná a Sedlec. Celková rozloha území mikroregionu činí 244,08 km².

Obce mikroregionu Mikulovsko se každoročně zapojují do státního programu Programu obnovy venkova, rozvojového programu Ministerstva pro místní rozvoj ČR. Tento program je založen na vědomí hodnot venkova a na nezbytnosti jeho zdravého a rovnoměrného vývoje v rámci trvale udržitelného rozvoje společnosti. Mezi základní cíle programu patří udržení, obnova a rozvíjení místních kulturních a společenských tradic, životního stylu, pospolitosti venkovského obyvatelstva a vědomí vlastní odpovědnosti za obnovu a rozvoj vesnic a venkovských mikroregionů.

Mikulovsko je zapojeno do programu Phare CBC (Cross-Border Co-operation), v rámci kterého je v mikroregionu realizován projekt cyklistická stezka Brno – Vídeň. Za podpory příhraničních obcí Dolního Rakouska, zejména se svazkem obcí Weinviertel Dreiländereck a spolu s formujícím se zájmem obcí na trase Vídeň – Mikulov - Brno, vzniká idea společných velkých rozvojových projektů, zejména v oblasti dopravní infrastruktury.

Na území Mikulovska se nachází velké množství kulturních a historických památek, o které pečovat. Památkově chráněné objekty jsou v různorodém vlastnictví a během posledního desetiletí byla jejich značná část obnovena a zrekonstruována, přesto však některé z nich, stejně jako urbanistický prostor městské památkové rezervace trpí některými architektonickými závadami z minulosti. Část památek je tak třeba citlivě obnovit.

Mikroregion Mikulovsko je díky své strategické poloze a klimatickým podmínkám vhodný pro zemědělskou výrobu. Proto i ekonomická základna tohoto území má výrazně převažující zemědělský charakter. Dominantním oborem, který se intenzivně rozvíjí, je vinohradnictví a vinařství.

Konkrétně jsou zde dále uvedeny strategie soustavy Natura 2000. Natura 2000 je celoevropská soustava chráněných území, v nichž se vyskytují ohrožené druhy rostlin a živočichů a cenné biotopy. Česká republika se k vyhlášení chráněných území soustavy Natura 2000 zavázala v souvislosti se vstupem do Evropské unie. Řešeny jsou zde ptačí oblasti. Ptačí oblast Pálava, totožná s CHKO Pálava, byla navržena pro čápa bílého, orla mořského, včelojeda lesního, strakapouda jižního, strakapouda prostředního, pěnici vlašskou, lejska bělokrkého a ťuhýka obecného. Ptačí oblast Lednické rybníky je téměř totožná s národní přírodní rezervací Lednické rybníky a byla navržena pro kvakoše nočního, husu velkou, lžičáka pestrého a zrzohlávku rudozobou. Ptačí oblast Střední nádrž vodního díla Nové Mlýny je totožná s vyhlášenou přírodní rezervací Věstonická nádrž a byla navržena pro orla mořského, rybáka obecného, husu velkou, husu běločelou a husu polní.

Rozvojová strategie Mikulovska dále řeší např. životní prostředí obcí mikroregionu, předpoklady pro cestovní ruch, turistickou vybavenost, ekonomickou situaci, zástavou, průmyslem a dopravním spojením, strukturou obyvatel a územním plánováním.

7 Vyhodnocení současného stavu udržitelnosti cestovního ruchu v CHKO Pálava

Jedním z cílů této práce je zhodnocení současného stavu udržitelného cestovního ruchu na Pálavě. Cíl byl naplněn prostřednictvím dotazníkového šetření, ze kterého vyplývá, že Pálava a její okolí jsou oblíbeným místem návštěvníků.

Z výsledků je patrné, že turisté se na Pálavu rádi vracejí, neboť většina dotazovaných tuto oblast navštívila několikrát. Nejvíce Pálava láká svou přírodou a okolní krajinou, kulturními památkami a především vinařstvím. Nejnavštěvovanějšími místy jsou Pavlovské vrchy a město Mikulov. Respondenti byli spokojeni také s úrovní poskytovaných služeb a ubytování. Nachází se zde totiž velké množství hotelů, penzionů a stravovacích zařízení pro pohodlí a spokojenost návštěvníků. Nachází se zde také množství jak aktivního, tak pasivního vyžití.

Místní obyvatelé Pálavy, kteří byli v dotazníkovém šetření tázáni, vnímají zdejší cestovní ruch jako pozitivní efekt, který přispívá k posilování regionů a obcí samotných. Turismus také poskytuje pracovní místa či možnost podnikání. Avšak převážná většina respondentů uvedla, že se osobně nijak nepodílí na rozvoji cestovního ruchu v oblasti.

Že je Pálava oblíbenou destinací také uvádí statistiky návštěvnosti města Mikulov. V průběhu roku Pálavu navštíví až 80 000 návštěvníků. V květnu jsou to převážně individuální turisté, v červnu jde o školní zájezdy, v červenenci a srpnu turisté jezdí na rekreaci a v září a říjnu navštěvují Pálavu především kvůli burčáku a vinobraní (Město Mikulov, 2015). Největší počet turistů je především ve dnech konání kulturních akcí. Na Pálavské vinobraní se v roce 2013 přijelo podívat téměř 50 000 lidí a každým rokem návštěvníků přibývá. Také Mikulovské Slavnosti města, které se každoročně konají v květnu, v roce 2014 navštívilo přes 26 000 lidí. Nevýhodou takového frekvence cestovního ruchu je samozřejmě sešlap vegetace, občasné trhání a vyrývání rostlin, rušením ptáků a savců hlukem a znečišťování okolí vlastními trasami odpadky.

CHKO Pálava patří mezi turisticky a rekreačně nejvyužívanější území u nás. Nabízí širokou škálu turistických a rekreačních možností a aktivit, kterou je stále ještě možné doplňovat. Oblast Pálavy nemá prozatím výrazný konflikt se zájmy turistiky a rekreace.

8 Návrhy řešení k rozvoji udržitelnosti cestovního ruchu

Pro zlepšení stavu cestovního ruchu na území Pálavy by bylo vhodné realizovat opatření, která by zkvalitnila jak stav okolní krajiny, tak nabízené služby pro návštěvníky.

Jedním z těchto opatření by mohlo být stabilizování sítě maloplošných chráněných území a zajištění lepší péče o ně. Tato území jsou velice důležitá, neboť zachycují nejvýznamnější typy stanovišť, ekosystémů a lokalit ohrožených druhů rostlin a živočichů. Proto zvýšená pozornost a péče zcela jistě patří k jenomu z předních opatření.

Vhodné by také bylo, kdyby na Pálavě bylo vybudováno lázeňské středisko. Díky klidnému a příjemnému prostředí a okolní krajině by jistě bylo hojně navštěvováno a oblíbeno.

Pálava je mimo jiné významnou lokalitou tzv. xerothermních rostlinných druh (rostliny, které dokáží růst i kvést na velmi suchých stanovištích). Některé druhy těchto rostlin se vyskytují pouze na území Pálavy. Proto by bylo vhodné přijmout opatření, která by podporovala výskyt těchto druhů a zajišťovala jim tam ochranu, např. výsadbou nových rostlin, pravidelně monitorovat nejohroženější druhy a v případě ohrožení zahájit záchranné kroky.

Velkým problémem je také používání herbicidů a pesticidů v zemědělství. Bylo by namísto proto zvažovat ekologicky šetrné způsoby hospodaření na zemědělské půdě.

Aby bylo území Pálavy co nejpřívětivější k návštěvníkům, bylo by vhodné vybavit území dostatečným informačním systémem pro pohyb turistů v maloplošných územích i v okolních vesnicích. V Milovickém lese je nutné označit trasy pro pěší turistiku. Pro návštěvníky by také jistě bylo příjemné, kdyby se na území Pálavy nacházelo alespoň jedno místo vyhrazené pro tábořiště. Pro uvědomění si důležitosti ochrany chráněných území by se dalo realizovat opatření pro terénní výchovné exkurzí pro veřejnost, především pak pro mládež (např. školní exkurze) nebo pro zájmové skupiny.

CHKO by také měla více spolupracovat s okolními obcemi, nejen kvůli ochraně území, ale především pro komplexní informace poskytované návštěvníkům.

V neposlední řadě by se měla Správa CHKO Pálava zaměřit na udržování tohoto území v co nejméně pozměněné podobě a s co nejmenšími zásahy do přirozeného prostředí rostlin, živočichů a krajiny jako celku.

9 Diskuze

CHKO Pálava má velký potenciál k udržitelnosti cestovního ruchu, zejména díky své poloze a krásné přírodě. Pro hodnocení udržitelnosti cestovního ruchu v CHKO Pálava byly využity především strategické dokumenty a plány péče CHKO Pálava, mikroregionu Mikulovsko a mikroregionu Lednicko-valtický areál, a také dotazníkové šetření.

Z analýzy strategických a rozvojových dokumentů vyplývá, že území Pálavy se nachází v uspokojivém stavu jak po stránce ochrany krajiny, tak z hlediska potenciálu a udržitelnosti cestovního ruchu. Samozřejmě je nutné neustále zkvalitňovat služby pro rozvoj cestovního ruchu. Pro udržitelný cestovní ruch je vhodné investovat do rozvoje ekofarem a ekologického zemědělství, aby krajina nebyla příliš přetěžována.

Plány péče i rozvojové dokumenty se snaží také mimo jiné o realizaci stále nových projektů především s možností zapojení veřejnosti. Především jde o cyklovýlety kolem Pálavy.

Velký potenciál má také rozvoj různých forem agroturistiky, i přes velký potenciál zde není tato forma cestovního ruchu velmi rozvinutá. Správa CHKO Pálava nebo místní podnikatelé nejeví větší zájem o budování farem především z důvodu malého zájmu místních obyvatel a návštěvníků o trávení dovolené na farmě. To je ale z větší části dáno tím, že lidé nemají o ekofarmách dostatečné informace a také kvůli jejich malému počtu. k udržitelnosti cestovního ruchu v této oblasti tak spíše přispívá množství pěších tras, cyklotras a naučných stezek.

Vyhodnocení dotazníkového šetření je možno vidět v tabulce v příloze 2. Z výsledků vyplývá, že Pálava je oblíbenou a hojně navštěvovanou destinací turistů. Podle studie analýzy cestovního ruchu z roku 2011 patřily k silným stránkám Pálavy především krásná a klidná příroda, výhodná geografická poloha s Rakouskem a blízkost dalších významných destinací jako je Lednicko-valtický areál, Národní park Podyjí a CHKO Moravský kras. z dotazníku je patrné, že právě tyto přednosti jsou pro návštěvníky lákavé i dnes, neboť více než polovina dotazovaných uvádí, že nejatraktivnější je právě krásná příroda a okolní krajina Pálavy.

10 Závěr

Analýza udržitelnosti cestovního ruchu na území CHKO Pálava byla vypracována formou bakalářské práce a je zaměřena na cestovní ruch v dané oblasti. Hlavní pozornost byla věnována charakteristice území Pálavy a jejího potenciálu pro udržitelný cestovní ruch.

Území chráněné krajinné oblasti Pálava leží na jižní Moravě a zahrnuje mikroregion Mikulovsko a mikroregion Lednicko-valtický areál. v oblasti Pálavy se nachází 4 národní přírodní rezervace, 1 národní přírodní památka, 5 přírodních rezervací a 4 přírodní památky.

Z výsledků dotazníkového šetření je patrné, že Pálava je oblíbenou destinací turistů. Nachází se zde maloplošná chráněná území, krásná příroda a kvalitní služby. Největší potenciál představuje přírodní složka, která je vhodná pro pěší turistiku, ale i cykloturistiku. Nemalý význam má také kulturně-historická složka. v obci Dolní Věstonice byly nalezy významné archeologické nálezy. Město Mikulov navštěvují turisté především kvůli návštěvě místního zámku a hrobky Dietrichsteinů na náměstí. Hojně navštěvovaná je také obec Pavlov, a to zejména k ochutnávkám vína v místních sklepích.

Obecně lze říci, že Pálava disponuje dostatečným množstvím stravovacích a ubytovacích zařízení. Celá oblast je protkaná silniční sítí, čím je zajištěno dobré dopravní spojení.

Do budoucna by bylo vhodné soustředit se na rozvoj ekofaremu, což může ještě zvýšit zájem turistů o poznávání Pálavy. Turistům mohou být nabízeny nejen kvalitní bio potraviny, ale také poznání života na venkově. S tím souvisí také větší podpora agroturistiky, které využívají např. místní chovy koní, účast na vinobraní. v rámci dalšího rozvoje se může uvažovat také o zlepšení a další údržbu turistických tras a cyklotras.

11 Seznam použité literatury

Agenda 21. Udržitelný rozvoj [online]. 2015 [cit. 2015-03-15].
Dostupné z: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>

Atlas krajiny České republiky. Praha: Ministerstvo životního prostředí České republiky; Průhonice: Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, 2009, 331 s. ISBN 978-80-85116-59-5.

ČEŘOVSKÝ, Jan, PODHAJSKÁ, Zdenka, TURONŇOVÁ, Danuše. *Botanicky významná území České republiky*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2007, 407 s. ISBN 978-80-87051-14-6.

DEMEK, Jaromír. *Teorie a metodologie současné geografie*. Brno: Geografický ústav ČSAV, 1978, 137 s. ISBN 3-0798.898.

Ecotourism [online]. 2014 [cit. 2015-04-09].
Dostupné z: <https://www.ecotourism.org/what-is-ecotourism>

Ekofarmy [online]. 2004 [cit. 2015-05-09].
Dostupné z: <http://www.priroda.cz/clanky.php?detail=75>

Ekofarma Jáňův dvůr [online]. 2015 [cit. 2015-05-09]. Dostupné z:
<http://www.januvdvur.cz/stranka/uvodni-2/>

Ekofarma Pollau Pavlov [online]. 2015 [cit. 2015-05-09]. Dostupné z:
<http://www.nalok.cz/farmy/ekofarma-pollau-pavlov>

Ekologická stopa. Vítejte na zemi [online]. 2013 [cit. 2015-03-15].
Dostupné z: http://vitejtenazemi.cz/cenia/index.php?p=ekologicka_stopa&site=spotreba

Charakteristika a význam cestovního ruchu v Česku [online]. 2015 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://old.czechtourism.cz/didakticke-podklady/1-charakteristika-a-vyznam-cestovniho-ruchu-v-cesku/>

MACKOVČIN, Peter a kol. *Brněnsko*. Praha: Brno: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, EkoCentrum, 2007, 932 s. ISBN 978-80-86064-66-6.

MOLDAN, Bedřich. *Ekologická dimenze udržitelného rozvoje*. Praha: Karolinum, 2001, 102 s. ISBN 80-246-0246-6.

Pálava [online]. 2015 [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: <http://palava.ochranaprirody.cz>

Plán péče a rozvoje Lednicko valtického areálu [online]. 1999 [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: <http://www.lva.cz/.files/plan-pece-a-rozvoje-lednicko-valtickeho-arealu.pdf>

Podmínky rozvoje cestovního ruchu v chráněných krajinných oblastech a národních parcích [online]. 2008 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/b65bbc2c-1348-413a-9467-28aa1a884b57/GetFile_5.pdf

Problematika cestovního ruchu [online]. 2012 [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: www.czechjournaloftourism.cz/cislo/cz/55/02-2012/?clanek...pdf

Přírodní rezervace Pálavy. *Město Mikulov* [online]. 2008 [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.mikulov.cz/turistika/aktivni-pobyt/pesi-turistika/prirodni-rezervace/>

Přírodní rezervace Šibeničnick [online]. 2014 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://www.rmm.cz/regiom/2007/04%20sibenice.pdf>

Rio +20 [online]. 2015 [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/sustainablefuture/about.shtml>

Strategie rozvoje mikroregionu Mikulovsko [online]. 2000 [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: <http://www.mikulovskoregion.cz/data/1705.pdf>

Strategie udržitelného rozvoje [online]. 2004 [cit. 2015-04-23]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/strategie_udrzitelneho_rozvoje

Sustainable development [online]. 2012 [cit.2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.uncsd2012.org/history.html>

Světový summit o udržitelném rozvoji [online]. 2002 [cit. 2015-04-12]. Dostupné z:http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/osn/svetovy_summit.html

TRÁVNÍČEK, Jan, TROJAN, Jakub. *Cestovní ruch a udržitelný rozvoj*. Brno: Vysoká škola hotelová, 2012, 122 s. ISBN 978-80-87300-21-3.

Trvale udržitelný rozvoj [online]. 2012 [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: http://www.cez.cz/edee/content/file/static/encyklopedie/encyklopedie-energetiky/01/budouc_n_6.html

Udržitelnost cestovního ruchu [online]. 2010 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/clanky/udrzitelnost-cestovniho-ruchu.html>

Udržitelný rozvoj [online]. 2013 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: [http://www.cenia.cz/_C12571B20041E945.nsf/\\$pid/MZPMSFHV0HSB](http://www.cenia.cz/_C12571B20041E945.nsf/$pid/MZPMSFHV0HSB)

Úmluva o biologické rozmanitosti [online]. 2015 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.ochranaprirody.cz/mezinarodni-zavazky/mezinarodni-umluvy/umluva-o-biologicke-rozmanitosti/>

VOŽENÍLEK, Vít. *Národní parky a chráněné krajinné oblasti České republiky*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, 156 s. ISBN 80-244-044-0468-0.

Zákon č. 17/1992 Sb. o životním prostředí [online]. 2015 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: http://www.eis.cz/dokumenty/44_5_0_12005-10-29_18-25-54.htm

ZELENKA, Josef. *Udržitelný cestovní ruch: management cestovního ruchu v chráněných územích*. Hradec Králové : Gaudeamus, 2013, 327 s. ISBN 978-80-7435-244-7.

12 Seznam obrázků

Obr. 1	Mapa velkoplošných chráněných území	25
Obr. 2	Vymezení CHKO Pálava	26
Obr. 3	Mapa zonace CHKO Pálava	38

13 Seznam tabulek

Tab. 1	Výměry jednotlivých zónačních zón	37
--------	---	----

14 Seznam příloh

Příloha 1	Dotazník	59
Příloha 2	Vyhodnocení dotazníkového šetření	61
Příloha 3	CHKO Pálava - mapa	66
Příloha 4	Pálava a její okolí - fotodokumentace	67

Přílohy

Příloha 1 Dotazník

Vážení respondenti,

jsem studentkou Mendelovy univerzity v Brně a tímto bych Vás chtěla požádat, abyste prosím věnovali několik minut vyplnění dotazníku k bakalářské práci na téma Udržitelný cestovní ruch. Dotazník je anonymní a poskytnuté odpovědi budou využity v bakalářské práci k analýze cestovního ruchu na Pálavě.

1. Jste obyvatelem některé z obcí ležících v oblasti CHKO Pálava?

- ano
- ne

2. Pokud jste obyvatelem Pálavy, jak vnímáte místní cestovní ruch?

- spíše pozitivně
- spíše negativně
- neutrálně

3. Pokud žijete na Pálavě, podnikáte v cestovním ruchu nebo se jinak podílíte na jeho rozvoji v této oblasti?

- ano
- ne

4. Kolikrát jste navštívili Pálavu? (odpovězte pouze v případě, že na Pálavě trvale nežijete)

- nikdy
- 1 -2x
- vícekrát

5. Jaký byl především důvod Vaší návštěvy CHKO Pálava?

- příroda
- historické památky (kultura)
- vinařství
- jiné (prosím uveďte)

6. Byli jste na Pálavě ubytováni?

- ano
- ne

7. Pokud jste byli na Pálavě ubytováni, jak jste byli spokojeni s úrovní ubytovacích zařízení?

- spokojenost
- nespokojenost

8. Byli jste spokojeni s úrovní poskytnutých služeb na Pálavě?

- ano
- ne

9. Líbilo se Vám prostředí Pálavy?

- ano
- ne

10. Kterou památku jste na Pálavě navštívili? (lze vybrat více možností)

- zámek v Mikulově
- Svatý kopeček
- Pavlov
- Dolní Věstonice
- zřícenina Děvičky
- jiné (prosím uveďte)

11. Napište vlastními slovy jaké nedostatky a přednosti má podle Vás Pálava a její okolí.

12. Věk

13. Pohlaví

- muž
- žena

Příloha 2 Vyhodnocení dotazníkového šetření

1. Jste obyvatelem některé z obcí ležících v oblasti CHKO Pálava?		
Odpověď	Absolutní četnost (ni)	Relativní četnost (xi)
Ano	38	47,5 %
Ne	42	52,5 %
Celkem	80	100 %
2. Pokud jste obyvatelem Pálavy, jak vnímáte místní cestovní ruch?		
Odpověď	Absolutní četnost (ni)	Relativní četnost (xi)
Spíše pozitivně	29	76,3 %
Spíše negativně	3	7,9 %
Neutrálně	6	15,8 %
Celkem	38	100 %
3. Pokud žijete na Pálavě, podnikáte v cestovním ruchu nebo se jinak podílíte na jeho rozvoji v této oblasti?		
Odpověď	Absolutní četnost (ni)	Relativní četnost (xi)
Ano	5	13,2 %
Ne	33	86,8 %
Celkem	38	100 %
4. Kolikrát jste navštívili Pálavu? (odpovězte pouze v případě, že na Pálavě trvale nežijete)		
<i>Otázka pouze pro obyvatele Pálavy.</i>		

Odpověď	Absolutní četnost (ni)	Relativní četnost (xi)
Nikdy	0	0 %
1 - 2x	2	4,8 %
Vícekrát	40	95,2 %
Celkem	42	100 %

5. Jaký byl především důvod Vaší návštěvy CHKO Pálava?

Otázka pro všechny respondenty, dotazovaný měl možnost výběru jedné odpovědi z nabízených možností, nebo doplnit svou vlastní.

Odpověď	Absolutní četnost (ni)	Relativní četnost (xi)
Příroda	19	23,8 %
Historické památky (kultura)	25	31,2 %
Vinařství	36	45 %
Jiné	0	0 %
Celkem	80	100 %

6. Byli jste na Pálavě ubytováni?

Otázka pouze pro respondenty, kteří trvale nežijí na území Pálavy.

Odpověď	Absolutní četnost (ni)	Relativní četnost (xi)
Ano	17	40,5 %
Ne	25	59,5 %
Celkem	42	100 %

7. Pokud jste byli na Pálavě ubytováni, jak jste byli spokojeni s úrovní ubytovacích zařízení?

Otázka pouze pro respondenty, kteří byli na Pálavě ubytováni.

Odpověď	Absolutní četnost (ni)	Relativní četnost (xi)
Spokojenost	17	100 %
Nespokojenost	0	0 %
Celkem	17	100 %

8. Byli jste spokojeni s úrovní poskytnutých služeb na Pálavě?

Otázka pro všechny respondenty.

Odpověď	Absolutní četnost (ni)	Relativní četnost (xi)
Ano	76	95 %
Ne	4	5 %
Celkem	80	100 %

9. Líbilo se Vám prostředí Pálavy?

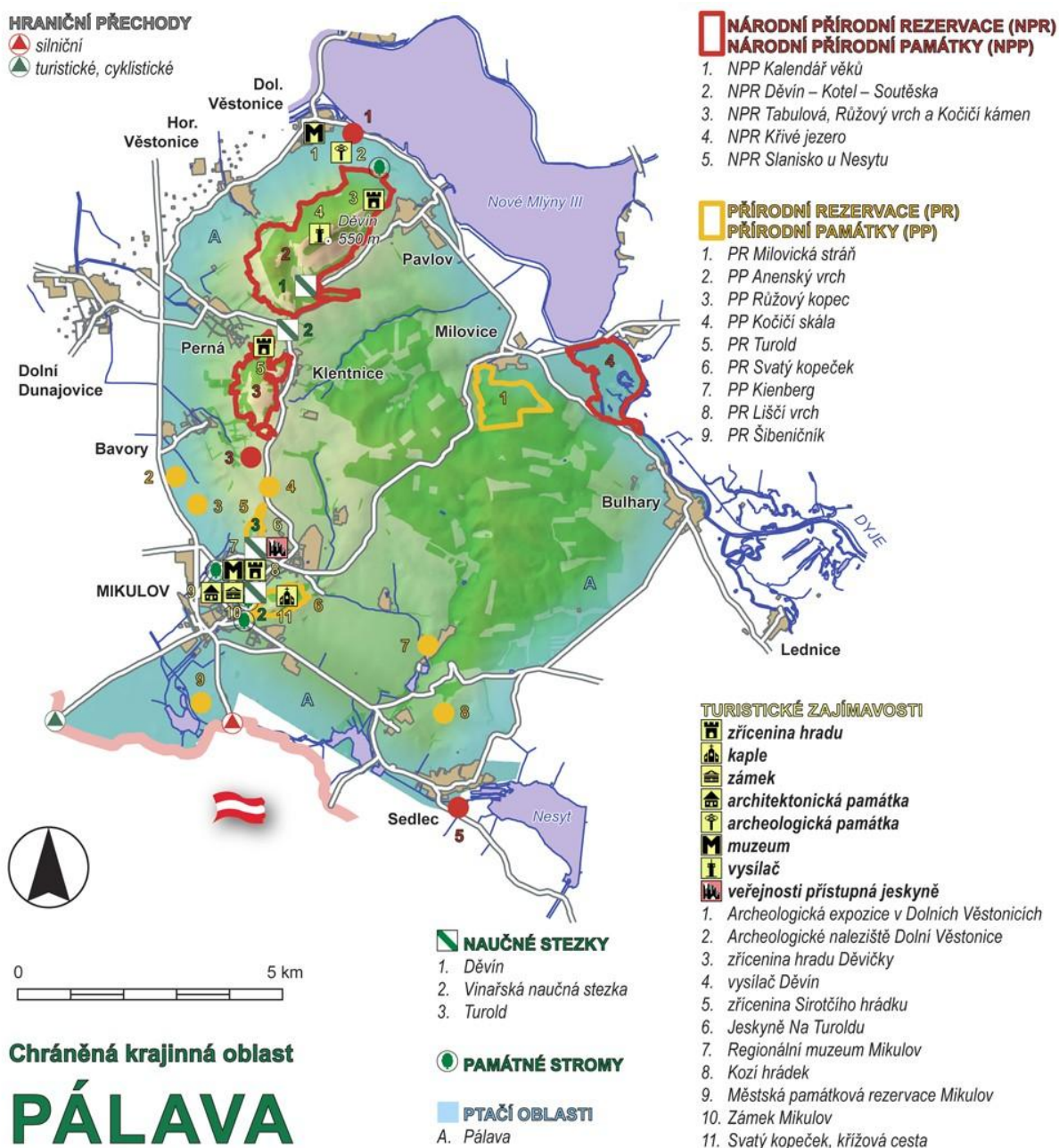
Otázka pro všechny respondenty.

Odpověď	Absolutní četnost (ni)	Relativní četnost (xi)
Ano	80	100 %
Ne	0	0 %
Celkem	80	100 %

10. Kterou památku jste na Pálavě navštívili? (lze vybrat více možností) <i>Otázka pro všechny respondenty, ti mohli vybrat jednu nebo více odpovědí z nabízených možností.</i>		
Odpověď	Absolutní četnost (ni)	Relativní četnost (xi)
Zámek v Mikulově	64	-
Svatý kopeček	58	-
Pavlov	74	-
Dolní Věstonice	69	-
Zřícenina Děvičky	53	-
Jiné	14	-
Celkem	80	-
11. Napište vlastními slovy jaké nedostatky a přednosti má podle Vás Pálava a její okolí. <i>Otázka pro všechny respondenty. Dotazovaní odpovídali vlastními slovy.</i>		
Odpověď (nejčastěji se vyskytující)	Absolutní četnost (ni)	Relativní četnost (xi)
Vinařství	51	63,8 %
Krásná příroda	65	81,3 %
Turistika a cykloturistika	34	42,5 %
12. Věk <i>Respondenti psali svůj věk, z údajů byly poté setaveny věkové skupiny.</i>		
Odpověď	Absolutní četnost (ni)	Relativní četnost (xi)
15 - 35	58	72,5 %
36 - 55	15	18,8 %
56 a více	7	8,7 %
Celkem	80	100 %
13. Pohlaví <i>Povinná otázka pro všechny respondenty.</i>		

Odpověď	Absolutní četnost (ni)	Relativní četnost (xi)
Muž	24	30 %
Žena	56	70 %
Celkem	80	100 %

Příloha 3 CHKO Pálava - mapa

Zdroj: palava.ochranaprirody.cz

Příloha 4 Pálava a její okolí - fotodokumentace (vlastní archiv)

1. Pavlov

2. Vinohrad s vyhlídkou na zříceninu hradu Děvičky

3. Zatopený vápencový lom u Mariánského mlýna

4. Minaret v Lednici

5. Tabule na Svatém kopečku

6. Kaplička na Svatém kopečku

7. Vinné sklepy